

Kaappien kaatamisia ja näkyväksi tekemistä

KIRJA-ARVOSTELU

Elina Halttunen-Riikonen, *FM, Helsingin yliopisto*

Juvonen, Tuula (2015) *Kaapista kaapin päälle. Homoseksuaaliset ihmiset ja heidän oikeutensa edustuksellisessa politiikassa*. Tampere: Vastapaino (442 sivua).

Jos Tuula Juvosen vuonna 2002 julkaistu väitöskirja *Varjoelämää ja julkisia salaisuuksia* keskittyi homoseksuaalisuuteen piilossa elettyinä ilmiönä, tuore teos *Kaapista kaapin päälle* tutkii näkyväksi tekemistä ja oikeuksien vaatimista. Ensiksi mainittu keskittyy 1950- ja 60-lukujen Suomeen, *Kaapista kaapin päälle* vuorostaan kartoittaa homoseksuaalisuuden politisoitumista ja oikeuksista käytyä kamppailua 1970-luvulta nykypäivään. Juvonen on ansioitunut ja kiitetty arkistotutkija. Arkistomateriaalia on tässäkin kirjassa hyödynnetty runsaasti ja monipuolisesti. Järjestötoiminnan, lainsäädännön, puolueiden linjausten ja lainsäätäjien lisäksi medialähteiden kautta valottuu yleisempi ilmapiirin ja asenteiden muutos. Nykykeskustelu tasa-arvoisesta avioliittolaista asetuu kontekstiin, kun lukee aikaisempien vuosikymmenten debatoineista.

Kaapista kaapin päälle perehdyttää seksuaalivähemmistöjen oikeuksien ajamiseen ja tehdyn politiikan muotoihin ja muutoksiin Suomessa. Kirjan alkupuolella edetään aikajärjestyksessä ensimmäisestä kamppailusta homoseksuaalisten tekojen laillistamiseksi 70-luvun alussa, Setan synnyn ja AIDS-kriisin aiheuttamien muutosten kautta 90-luvulle, eli uudenlaisen näkyvyyden ja "ulostulojen vuosikymmenelle". Lukija oppii, että tie Tahdon2013-kampanjan huimaan suosioon on tullut mahdolliseksi Setan

"uusfamiliaristisen painotuksen" myötä. Varhempaa alistus-diskurssia seurannut "Olemme aivan niin kuin kaikki muutkin"-retoriikka on auttanut normalisoimaan ja valtavirtaistamaan seksuaalivähemmistöjen oikeuksien hyväksymistä.

Kirjan kannessa oleva sateenkaarivärjätty eduskunnan istuntosali ei johda harhaan. Ison tilan saavat kansanedustajat ja alaotsikon mukaisesti "edustuksellinen politiikka"; kuinka politiikan teon kohteista on tullut itsestään poliittisia toimijoita? Miten eri puolueet ajavat seksuaalivähemmistöjen oikeuksia?

Pohdinta "miksei Suomen eduskunnassa ole yhtään julkiesboa kansanedustajaa" toimi alkusysäyksenä tutkimukselle, kertoo Juvonen johdannossa. 2000-luvun julkihomojen ja -lesbon kansanedustajan urille ja ulostuloille haetaan "perspektiiviä myös 1970-1990-luvuilta, eli ajalta, jolloin poliitikkojen oli vielä hyvin vaikeaa olla avoimia homoseksuaalisuudestaan." (164) Läpi käydään niin "matalan profiilin miehet" ministeri Pentti Holappa ja pääsihteeri Jorma Hentilä kuin "teeveestä tuttu homo" Juha Föhr. 1990-luvulla poliittista uraa luonut Föhr (RKP, vihr.) asettuu nykynäkökulmasta merkittävään taitekohtaan; julkkismeteorologina kansalle tutuksi tulleen hän joutui kestäämään median loanheittoa eikä tie eduskuntaan avautunut. Föhr raivasi kuitenkin tilaa hänen jälkeensä tuleville: "hitaasti kaapin ovea raottaneelle" Pekka Haavistolle (vihr.), jonka julkihomous kääntyi vuoden 2012 presidentin vaaleissa voimavaraksi, "eduskunnan ensimmäiselle julkihomolle" Oras Tynkkyselle (vihr.), viihdemaailman suosioista uskottavaksi poliitikoksi nopeasti kypsyneelle Jani Toivolalle (vihr.), jonka kanssa yhtä aikaa

eduskuntaan vaaleista 2011 nousi juontajana ja kunnallispoliitikkona kannuksensa hankkinut Silvia Modig (vas.).

Kirjan tekoon inspiroinut pohdinta julkilesbon kansanedustajan uranäkymistä oli oikeansuuntainen: yksi Juvosen kirjan kiinnostavia huomioita liittyy siihen, että seksuaalivähemmistöön kuuluvien naisten on miehiä vaikeampi nousta politiikan raskaaseen sarjaan. Siinä missä eräät homomiehet pystyvät kääntämään julkihomouden eduksi kilpailussa median ja äänestäjien suosiosta, julkilesboille tämä on osoittautunut vaikeammaksi.

”Kielteisellä imagolla jo valmiiksi raskautetun julkilesbon on ollut vaikeaa nousta ideaaliminäksi, jota nainen äänestäisi, koska vallitsevassa kulttuurisessa tilanteessa hyväksyttävän naiseuden kriteeri on miehen viehättäminen.” (206)

Kaapista kaapin päälle ottaa Suomen kehityksen vertailukohtaksi Saksan. Myös Saksassa julkihomoille poliitikoille ovet aukeavat eri tavoin kuin lesboille, kunhan julkihomo toteuttaa konventionaalista ja vakaata poliittikkokäsitystä. Juvonen toteaa kirjan yhteenvedossa, että julkihomojen esiinmarssista ja arkipäiväistymisestä huolimatta “[h]eteroseksuaalisuus on edelleen vallitseva normi ja ideaali, jota valtiolta suojelee [...]” (362) Vallitseva järjestys osoittaa vahvuutensa joustamalla ja moninaistamalla hitusen.

Selvitys suomalaisten julkihomojen kansanedustajien urista antaa kiinnostavan näköalan yhteiskunnan muutoksiin. Sukupuoli ja

seksuaalisuus eivät kuitenkaan ole ainoat syrjinnälle altistavat tekijät. Juvosen pitäytyminen sukupuoleen ja seksuaalisuuteen liittyvissä kysymyksissä tuntuu riittämättömältä erityisesti Jani Toivolaa ja Silvia Modigia käsittelevissä osioissa. Toivola ole *vain* julkihomo kansanedustaja, vaan rodullistettu julkihomo kansanedustaja eduskunnassa, joka oli muutoin täysin valkoinen.⁹ Modigin taustasta mainitaan vaara joutua syrjäytetyksi nuoreksi, mutta muutoin luokkaan ja toimeentulon epävarmuuteen liittyvät kysymykset pelkistyvät kuvattuun kiinnostukseen vuokra-asuntojen saatavuudesta.

Toivolan ja Modigin toimijuuksien tarkastelu olisi voinut toimia siltana pohtia sukupuoleen ja seksuaalisuuteen painottuvan tarkastelun rajoja ja tarvetta intesektionaalisemmalle otteelle. Nyt homopolitiikka tulee esitellyksi lukijalle turhan ongelmattomasti omassa karsinassaan, jossa seksuaalivähemmistöjen oikeuksien toteutumista eivät voi estää sellaiset eriarvoistumista kylvävät kehitykset, joiden vaikutukset seksuaalivähemmistöihin ovat välillisiä. Keskeisin esimerkki on EU:n alueella harjoitettu talouskuripolitiikka, joka on aiheuttanut tasa-arvo- ja ihmisoikeuskriisin useissa maissa.¹⁰

Mietittyttämään jää myös kirjan täydellinen vaikeneminen muslimeihin kohdistuvasta rasismista ja seksuaalivähemmistöjen oikeuksien käytöstä

⁹ Juvonen kuvaa Toivolaa myös virheellisesti maahanmuuttajaksi (205). Toivola on syntynyt Suomessa.

¹⁰ Niklas Bruun (2015) kuvaa, että ”Erityisesti vähemmistöryhmiin kuuluvien naisten asema kriisimaissa [Kreikka, Espanja, Portugal] on tämän johdosta vaikea. Vähemmistöryhmillä tarkoitan tässä esimerkiksi maahanmuuttajia, turvapaikanhakijoita, vähemmistökansalaisia, vammaisia ja seksuaalivähemmistöihin kuuluvia. Tämä kehitys tosin näyttää olevan yleinen myös muissa kuin varsinaisissa kriisimaissa.”

islamofobian luomisen välineenä. Tasa-arvotavoitteiden valtavirtaistuminen ja suoranaisen rasismien tuomitseminen on johtanut siihen, että rasismi verhoillaan naisten ja seksuaalivähemmistöjen oikeuksien ajamiseen (Bjurwald, 2011). (Juvonen ottaa esiin äärioikeiston nousun ainoastaan pride-iskuun liittyen.) Seksuaalivähemmistöön kuuluminen ei automaattisesti estä osallistumasta toisten ryhmien sortoon. Kansainvälinen lbtg-liike ei ole selvinnyt puhtain paperein kehityksen vastustajana, ei myöskään Suomessa (ks. Rosenberg, 2014).¹¹ Brittiläisen Jin Haritawornin mukaan seksuaalivähemmistöjen oikeuksien taipumista rasistien keppihevoseksi ei voi pitää sattumana kuten ei myöskään lbtg-liikkeen kyvyttömyyttä ja/tai haluttomuutta vastustaa kehitystä riittävästi. Homoliikkeen ”olemme samanlaisia kuin kaikki muutkin”-strategiaan kuuluu väistämättä ”oikeaan kansalaisuuteen” samastuminen. Kun oikeaan kansalaisuuteen liittyy enenevässä määrin länsimaisen kulttuurin suojeleminen uhkaksi väitetyiltä muslimeilta, on vaikea välttyä laittamasta ihmisoikeuksia ja uskonnollisia oikeuksia vastakkain (Haritaworn, 2008).

Uusien haasteiden ja uhkien huomioiminen vaikka vain yhteenvetoluvussa olisi hälventänyt edistyskertomuksen tuntua. *Kaapista kaapin päälle* olisi saanut paremman tuntuman moniselitteisestä nykyisyydestä. Edistystä ja voittoja on tapahtunut, mutta uhkia ilmestyy nurkan takaa.

Yhtä kaikki Kaapista kaapin päälle on runsas lähistorian ja nykyhetken kartoitus, joka mitä luultavimmin löytää paikkansa opetuskäytössä ja

¹¹ Vuonna 2013 englantilaisen esikuvansa pohjalta perustettu äärioikeistolainen ja islamofobinen Finnish Defence League asetti Setan ikävään asemaan, kun oululainen Ville Javanainen ilmoitti loikkaavansa Setan hallituksesta FDL:n facebook-sivun ylläpitäjäksi; ks. Auvinen, 2013; Tämän kylän homopoika, 2015.

kaikkien aiheesta kiinnostuneiden käsissä. Sellaisenaankin se antaa eväitä pohtia mennyttä, nykyistä ja tulevaa Suomea sateenkaarisilmälasiensa läpi.

Lähteet

Auvinen, S. (2013). Suomen puolustajat. *Tulva*, 3/2013.

Bjurwald, L. (2011). *Euroopan häpeä – rasistien voittokulku*. Helsinki: Art House.

Bruun, N. (2015). Talouskriisin sukupuolivaikutukset Euroopan unionin kriisimaissa. *Sukupuolentutkimus*, 28(2), 39-42.

Haritaworn, J. (2008). Loyal repetitions of the nation: Gay assimilation and the 'war on terror'. *Dark Matter*, special issue on Postcolonial Sexuality, 3.

Rosenberg, T. (2014). *Arvot mekin ansaitsemme: Kansakunta, demokratia ja tasa-arvo*. Helsinki: Tammi.

Tämän kylän homopoika (2015). Mihin persut Tom of Finland-patsaalla todella pyrkivät? Blogikirjoitus, 27.4.2015. <http://www.tamankylanhomopoika.fi/2015/04/mihin-persut-tom-of-finland-patsaalla.html>